

Badische Landesbibliothek Karlsruhe

Digitale Sammlung der Badischen Landesbibliothek Karlsruhe

**Meditationum evangelicarum pars tertia, hoc est:
Tractatio evangeliorum tam dominicalium, quam
festivalium, ad recte se sub variis tentationum generibus
gerendum, disposita**

Creide, Hartmann

Francofurti ad Moenum, 1682

Exegesis

[urn:nbn:de:bsz:31-126133](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:bsz:31-126133)

eo deponamus omnem dolum, & simulationes, & invidias, 1. Petr. 2. v. 1. contra vero solliciti simus servare unitatem Spiritus, in vinculo pacis, Eph. 4. v. 3. Psal. 133. vers. 2.

3. *Blasphemias fuge.* Nefandam blasphemiam commiserunt illi, qui dixerunt, Christum in Beelzebub Principe Dæmoniorum ejicere Dæmonia. Fugiat id quilibet cui animæ salus curæ est. Levit. 24. v. 11. iussit Deus blasphemum lapidibus obruere. Non enim insontem habebit Dominus eum, qui assumerit nomen Domini in vanum, Exod. 20. v. 7.

Compendiosa iterum hodierni Evangelii Idea hæc est. Nunc absque ulteriori præambulo ad Passionis Dominicæ Declarationem accedamus, Partes sunt duæ :

- I. Horti ingressus.
- II. Judæi accessus.

J. J.

Exegetis.

Veniat Dilectus meus in hortum suum, ut comedat fructum pretiosum suum: ita invitatur sponsa spiritualis sponsum suum celestem, cui ipse respondet: Venio in hortum meum, soror mea sponsa, messui Myrrham meam cum aromatibus meis, Cant. 5. v. 1.

Hæc verba allegorica sunt, & quamvis per hortum hunc Ecclesia Judaica potissimum intelligatur, in quam Filius Dei venit, cum naturam humanam assumpsit: attamen hortus Oliveti non excludendus est, in quo amaras Myrrhas adeo copiose messuit, sicuti tempore messis frumentum metere solemus, ut sudorem sanguineum, præ ani-

mæ dolore emiserit, & Angelo de cælo ipsum confortare opus fuerit, ut prælecta Historia testatur.

In prima hac parte notandum est

1. *Tempus.* Accidit id, postquam agnum Paschalem cum discipulis suis Dominus comedisset, & hoc ipso Leviticis V. T. Ceremoniis finem imposuisset, loco autem ejus sacram Cœnam instituisset, quod Evangelista indicat hisce verbis: Et hymno dicto. Judæi enim peculiarem hymnum habebant, ex 8. Psalmis concinnatum, nempe à 111. usque ad 119. quem Alleluja Magnum vocabant, & quando agnum Paschalem comederant, finiebant cœnam illam hymno hoc: id quod & Servator noster cum discipulis suis observare voluit, ad instructionem nostram, ut & nos Deum cæli & terræ, pro omnibus beneficiis ejus, quibus nos copiose & indes cumulat, ex animo laudemus & celebremus. Psal. 50. v. 14, 23. Eph. 5. v. 18.

Imprimis, quando comedimus, & satiati sumus, gratiarum actionem omittere minus debemus, ut Deus ipse præcipit, Deut. 8. v. 10. Omnia enim per preces sanctificantur, 1. Tim. 4. v. 5.

2. *Locus, & quidem*

1. *Aquo.* Qui erat Hierosolyma, & cœnaculum in quo cum dilectis suis discipulis agnum Paschalem comederat. Ita discipulus hinc, quod quidem salva conscientia convivium adire, & cum probis conversari hilariter possumus, sed & in tempore desinendum est. Tempestive à convivio recede, Sir. 32. v. 15. 16. 17.

2. *Per quem.* Hic fuit torrens Cedron, ut Johannes testatur, qui nomen accepit sive ab umbrositate loci, quia utrinque in

litore

litore magnæ Cedri steterunt, quæ torrentem hunc inumbrarunt, ut aqua ejus subnigra visa fuerit; vel quod magis credibile est, à cæno & stercore, quod ex urbe in torrente hoc confluit, unde torrens Kidron sive niger appellatus fuit, Hoc mystice interpretari possumus. Nos peccatis nostris promeriti fueramus, ut in infernalem torrentem Kidron æternæ damnationis abjiceremur. Verum Christus abitu hoc suo luctuoso nos ex illo redemit, ut jam cum gaudio exultare possimus:

Grates Deo, strata est via,
Nobis patescit cælum:
Christi recludit gloria
Ante fuit quod clausum:
Hinc gestiat mens gaudio,
Quæ præparat se sedulo
Ad subséquendum Christum.

3. *Ad quem*, nempe ad montem Olivæ, & quidem in villam, quæ dicitur Gethsemane, id interpretativè est pressura Olivæ, unde non sine causa factum, ut Christus prope Gethsemane, hoc est, Olivæ pressuram, internam passionem suam inceperit: sed hoc ipso innuere voluit, se cum esse, qui torcular iræ divinæ solus calcaverit, Esa, 63. v. 2. & stolam suam in vino, & pallium suum in sanguine uvæ laverit, Gen. 49. v. 11.

Nobis adhuc hodie sæpe cum Salvatore nostro ad Gethsemane progrediendum est, juxta illud: In mundo pressuram habetis, Joh. 16. v. ult. Quilibet pressuram suam habet. Christus & S. Martyres pressuram sanguineam, quando velut oves ad macan-

dum ducuntur, & usque ad sanguinem resistere coguntur, Hebr. 12. v. 4. Pauperes pressuram bonorum & facultatum, veluti Lazarus, ad ostium divitis jacens, Luc. 16. v. 20. Tentati pressuram animi, veluti Paulus, quem Angelus Satanæ quotidie colaphizabat, 2. Cor. 12. v. 7. quod nihil aliud fuit, quam spiritualis tentatio, quæ illum ob persecutionem, quam in Christianos exercuit, ad desperationem adigere tentavit. Quam mentis pressuram, Hiob, David, Lutherus, aliique plures compererunt. Verum non malo sine illa immititur: sed ratione Filiorum Dei, nihil aliud est, quam efficax remedium, quæ illi à peccatis præservati, ad vitam æternam conservantur, 1. Cor. 11. v. 31. 1. Petr. 4. v. 2. 12.

2. *Ratione consueta frequentationis*: frequenter quippe Jesus convenerat illuc, cum discipulis suis, unde & Judas, qui trahebat eum, locum hunc sciebat.

Nos hodie tenus templa nostra habemus, in quibus ad preces Deo offerendas convenimus, unde & domus Orationis illa appellantur, Luc. 19. v. 46. Imo, quilibet Christianus cubiculum suum habet, ubi in abscondito orationem suam fundere, & cordis desideria DEO explicare potest, Matth. 6. v. 6. Equum autem est, ut ad exemplum Christi, sæpe ad precatorem conveniamus, sive etiam in precatorio nostro genua flectamus, & tam nostram ipsius, quam universæ Ecclesiæ calamitatem & desideria ad DEUM deferamus, non dubitantes, quin in tempore percepturus ea sit, & opem laturus. Prope enim Dominus invocantibus est, Psal. 145. v. 18,

Verum

Verum sicut Judas quoque locum scivit, ubi Servator orationem suam exantlavit, sed raro eum invisit: Sic adhuc hodie multi tempus norunt, quando Christiani ad orandum conveniunt: verum infrequentes iisdem interfunt: ideo hæc notitia ipsis inutilis, & damnatio gravior erit. Scienti enim bonum facere, & non facienti, peccatum est, Jac. 4. v. ult.

Quod vero Servator non alibi, quam in horto mortis sui agonem aggredi voluerit, id non fortuito factum. In horto Paradisi peccatum introductum erat, ideoque in horto Oliveti rursus expiandum fuit. Ibi mandatum Dei fractum, hic transgressionem vicissim frangi æquum fuit. Ibi ira Dei inflammata, quæ hic exstingui iterum debuit. Ibi mors in mundum intraverat, hic vita ipsam absorbere oportuit. Ibi morbus peccati inceperat, hic ille rursus angore Filii Dei sanandus fuit. Ibi homo coram judicio Dei constitit, DEUS namq; vocabat eum, dicens: Adam ubi es? Gen. 3, 10. hic homo per expiationem Advocati & Intercessoris à judicio Dei redimendus fuit. Ibi homo ob inobedientiam condemnatus, hic per Christi obedientiam iterum absolutus est. Hæ graves omnino causæ sunt, propter quas Servator in horto Oliveti agonem suum incipere voluit. Semper propterea hoc meminerimus, quando in viti daria nostra ambulamus: sic sane liliis convallium minus abutemur, nec peccabimus, Sir. 7. v. 40.

2. *Christi angustia*, quæ sufficienter apparet

1. *Ex Apostolorum segregatione*. Assumpsit enim Petrum & duos Filios Zebedæi, Ia-

cobum & Iohannem. Petrum propterea quia se cum Christo in carcerem & in mortem iturum præsumserat. Reliquos duos, quia, an possent calicem bibere, quem Dominus bibiturus esset, & baptis- mate, quo ipse baptizaretur, baptizari, interrogati, nimis temerarie responderunt: Possumus, Matth. 20. v. 22. ut spectarent, qualem agonem hic exantlandum haberet Servator, quo parcius de se sentientes, infirmitatem suam agnoscerent.

Reliquos vero ad radicem montis relinquit, illisque mandat, ut sedeant ibi donec orationem suam finierit. Quo simul exhibet nobis

1. *Crucis probam*, quæ piis à Deo immititur, ubi unum propius adducit, quam alterum. Optime enim novit ille,

Quid valeant humeri, quid ferre recusent.

Interea verum manet: Ubi multum crucis, ibi multum lucis & consolationis, Chrystomo adserente, 2. Cor. 1. v. 5. Psal. 126. v. 5.

2. *Solitudinis fugam*. Christus non solus manet: sed adsumit sibi tres discipulos; Ante enim in deserto satis compererat, quam commodo suo Satanas solitudinem aptare solet, Matth. 4. v. 2. Nos igitur in tentationibus & mæroribus solitudinem fugientes, conventus Ecclesiasticos & piorum consortium sedulo invisamus, quo ex piis colloquiis solatium haurientes, doloris nostri obliviscamur, Væ soli! Eccles. 4. vers. 10.

2. *Ex publicia contestatione*, quam edidit

1. *Corporis tremore*. Cæpit enim contristari, & pavere & angere. In Græco vocalæ

culæ emphaticæ adhibentur. 1. *λυπείσθαι*, quæ de Davidis luctu, quo Absolonis mortem persequatur, usurpatur, 2. Sam. 18. v. 2. 2. *ἐκθαμβείσθαι*, quod est contremiscere, & de mulieribus, sepulchrum Christi visitantibus dicitur, Marc. 16. v. 5. 3. *ἀδημονεῖν*, quod est tanto angore, quanto moribundi & animam agentes infestati solent. Hæc omnia nostri gratia facta sunt. Peccatum enim ceu maximum malum, tandem nil nisi mortis & inferni cruciatus consequi solent. De his Christus liberavit nos, per contristationem, pavorem & angorem, quæ in horto oliveti sustinuit. Solatium igitur hinc hauriamus, quando in animi anxietatibus constituti, querulari cogimur: Tribulationes cordis mei dilatatae sunt, Psal. 25. v. 17. imprimis vero caveamus, ne malitiosè peccemus, & hoc ipso animi angorem nobis attrahamus. Voluntariè enim peccantibus nobis, jam non relinquitur pro peccatis hostia, Hebr. 10. v. 27.

2. *Verborum tenore.* In quibus observanda

1. *Querela*, quando ad Discipulos ait: Tristis est anima mea usque ad mortem. *Περὶ λυπὸν* est in Græco, h. e. undique coangustatus sum, & mœrore adeo perturbatus, ut nihil nisi præsentissima mors ob oculos mihi versetur. Sancti Martyres lætabundi ad martyria properarunt, sicut imprimis de Stephano Poëta ait:

Ibat ovans animis, & spe sua damna levabat.

Idem de Laurentio, Babylâ aliisque historia Ecclesiastica memorat. Quæ igitur causa est, quod Christus adeo contrista-

tur, pavefcit, & angitur, ubi Passionem suam subiturus est? Ah Dilecti! ingens discrimen occurrit inter Servatorem & sanctos Martyres,

Sancti Martyres erant homines privati, & licet atrocissimam mortem, quam sustinuerunt, coram mundo non meruerant, attamen apud Deum innocentes non erant, Exod. 34. vers. 7. Christus vero erat sanctus, innocens, impollutus, segregatus à peccatoribus, Hebr. 7. v. 26. Nihilominus eum Pater ejus cælestis pro nobis peccatum fecit, ut nos efficeremur justitia Dei in ipso, 2. Cor. 5. v. ult. Ideoque dorso suo bajulabat non modò unum atque alterum peccatum: sed totius humani generis inobedientiam: Omnia crimina, peccata & flagitia, quæ ab exordio mundi homines commiserunt, indies adhuc committunt, & in posterum commissuri sunt, sicut hanc ipsam ob causam vocatur Agnus Dei, qui tollit peccata mundi, Joh. 1. v. 29.

Ecce, hoc ipsum Christo hanc contristationem, pavorem & angorem effecit. Sed omnia nostro bono facta sunt: *Nisi timuisset Christus, nos liberati non essemus, nisi doluisset, dolores à nobis non abessent*, ait Cyrillus. Sed jam cum Paulo dicere possumus: Justificati fide pacem habemus cum Deo, Rom. 5. v. 1.

2. *Cautela.* Manete hęc ait, & vigilate mecum, & orate, ut non intretis in tentationem. Dupliciter ipsos in his verbis instruit,

1. *Ad vigilandum*, id & spiritualiter & corporaliter intelligendum est. Quia enim periculum instabat, præcipiebat ipsis
x
Chri-

Christus, ut vigilarent, & somnum excuterent, maximè verò Spiritu vigilarent, ne Diabolus ipsis imponeret, qui noctu negotiosus esse, & hominibus dormientibus zizania sua disseminare solet, Matth. 13. v. 25.

Nobis quoque hoc observandum venit. Qui enim dormiunt, nocte dormiunt, nos autem qui diei sumus, sobrii simus, 1. Theff. 5. v. 7. Matth. 24. v. 43.

2. *Adorandum.* Hoc unicum illud necessarium est, quo carere non possumus. Omnia enim per orationem sanctificantur, 1. Tim. 4. v. 5. Ideoque nulla vocationis opera nos abstrahere debent, quin omnia precibus ordiamur, peragamus & consummemus. Et solatium hoc restat nobis, quod labor noster in Domino non inanis futurus sit, 1. Cor. 15. v. 18.

3. *Ex trina supplicatione*, oblatâ Patri cœlesti,

1. *Ardenter.* Avulsus enim ipse est à discipulis, quantum jactus est lapidis, ut indicaret, se unicum esse Mediatorem Dei & hominum, 1. Tim. 2. v. 5.

Interea nos hinc exemplum capimus, sicut Christus oraturus à Discipulis suis separavit se: ita & nos corda nostra à mundo & omnibus terrenis abstrahamus, & unicè ad Deum elevemus, quando efficaciter & cum successu orare volumus. Quemadmodum enim uno oculo non simul cœlum & terram spectare; ita nec uno corde simul Deo & creaturis adhærere possumus. Jac. 4. v. 4.

2. *Reverenter.* Positis enim genibus orabat: Ita noli elato animo esse sicut Pharisæus Luc. 18. v. 11. sed agnosce cum Abrahamo, quod pulvis & cinis es, Gen. 18. v. 27.

& humilia te sub potenti manu Dei, 1. Per. 5. v. 6. humilium enim deprecatio semper ipsi placuit, Judith. 9. v. 16.

3. *Confidenter.* Deum enim in summa mentis conturbatione Patrem suum appellat, quamvis ille durû se ei exhibeat. Nos similiter nec murmurare, nec iniquo animo ferre debemus, quando Deus cruce nos affligit, Quos enim diligit Dominus, castigat, Hebr. 12. v. 6.

4. *Patienter.* Vocat enim passionem suam calicem. Hic calix tribulationis est, quem Deus in manu tenet, Psal. 75. v. 9. ut omnes ex eo bibere, & portionem nobis deputatam ex eo capere teneamur. Christianus enim Crucianus: sed hoc solatium nos confirmare potest, quod & Christus ex eo biberit, & calicem hunc benedixerit, ut Deum diligentibus nunc omnia in bonum cooperentur, Rom. 8. v. 28. Deinde horam vocat, quamvis non horam duraxat, sed noctem & diem continuam duraverit. Sed quia hoc modo in æternam gloriam intrabat utique hora tantùm æstimanda erat. Ideò nos eò semper respicientes, firmiter credamus, passiones hujus temporis non condignas esse, ad futuram gloriam, Rom. 8. v. 18.

Quod si igitur & tu precaris, & exauditiō desiderata non sequitur, recorderis velim portionem hanc calicis, & horam afflictionis, quam Christus expertus est: expecta Dominum, viriliter age, Psal. 27. v. ult. Veniens veniet, & non tardabit. Hab. 2. 3.

5. *Decenter.* Totus enim voluntati Patris cœlestis se tradit, inquit: Patet si vis transfer calicem istum à me. Veruntamen non mea voluntas, sed tua fiat. Sic & nos in temporalibus voluntati nostræ renun-

cian-

cientes, dicamus: Domine fiat voluntas tua, Matth. 6. v. 10. Ipse enim optimè novit, quibus indigeamus, Matth. 6. v. 32. & sicut Pater miseretur filiorum, sic ipse miseretur nostrum, Pl. 103. v. 13. Noli cogitare, si Deus in corporalibus te non exaudit, quod odio habeat te. Nequaquam. Moyses Deo gratissimus erat, & tamen prout precabatur, Palæstinam ingredi non poterat, Deur. 34. v. 5. David pro sanitate filiioli intercedens frustra orabat, moriebatur enim die septimo, 2. Sam. 12. v. 18. Paulus rogabat Dominum, ut Angelus Satanæ, qui colaphizabat eum, discederet à se, & respondebatur, ipsi: Sufficit tibi gratia mea, 2. Cor. 12. v. 9. Hinc Bernhardus: *Unum ex duobus indubitanter sperare possumus, aut dabit, quod petimus, aut quod noverit nobis esse utilius.* Id semper meminerimus nos. Commenda Domino vias tuas, Plal. 37. v. 5.

4. *Ex vehementissimâ colluctatione, quam prodit*

1. *Angelica confortatio.* Apparuit enim illi Angelus de cælo, confortans eum. Non dubium est, quin sancti Angeli Servatori assiduè ministraverint, Matth. 4. v. 11. Sed hîc peculiaris Angeli mentio injicitur, qui eo sine venit, ut confortaret Dominum. Sine dubio Archangelus Gabriel fuit, ut vocula *גבריאל* indicat, Gabriel enim est fortitudo Dei: & mirandum sanè est, eum hîc ab Angelo confortari, qui omnia portat verbo potentia suæ, Hebr. 1. v. 3. Sed nos solatium hinc hauriamus. Quia enim ejusmodi Pontificem & Servatorem habemus, qui tentatus est, sicut & nos in omnibus, de misericordia ejus ne desperemus, sed firmiter cõfidamus, quod compassurus sit infirmitatibus nostris, Hebr. 4. v. 15. nec

quenquã eorum, qui ei confidunt, passurum tentari, supra id quod potest, 1. Cor. 10. v. 3.

2. *Sudoris cruentatio.* Et factus in agoniam prolixius orabat. Et factus est sudor ejus, sicut guttæ sanguinis, decurrentes in terram.

Si hîc decem Galeni, viginti Avicennæ, triginta Hippocrates, & ut breviter dicam, omnes Medici & Philosophi in toto mundo omnem artem & sapientiam suam conferrent, nunquam tamen explicabunt, quâ ratione hoc factum sit.

Aliàs naturaliter fieri amat, si homo male se habere incipit, ut sanguis ad præcordia se retrahat, & externa hominis membra pallefcant, utpote ex quibus sanguis se subduxit. Hic verò in agoniam Servatoris, guttæ sanguinæ cumulativè de corpore ejus prorumpunt, & in terram decurrunt.

Alii moribundi gelidum aquæ sudorem emittunt: at Christus gelidum sanguinis sudorem. Alexandro Magno oculi sanguine stillabant, quando in aciem progrediebatur. Scanderbegio labia sanguine purpurabant, quando in prælio contra Turcas irâ effervecebat. Christus verò majori fervore & zelo contra hostes salutis nostræ depugnat, propterea sudor sanguineus de toto ejus corpore largissimè manat. Hic videmus SILOH, qui in vino stolam suam, & in sanguine uvæ pallium suum lavit, Genes. 49. v. 11. Hic conspicimus eum in labore molestissimo, què ei fecimus in peccatis nostris, Es. 43. v. 25. Hic vermiculus cocci-neus est, Pl. 22. v. 7. cujus rubrâ tinctura nomina nostra in cælo scripta sût, Luc. 10. 20.

O Christiane! ne permittas guttas has sanguineas in terram cadere, sed excipe easdem, corde contrito, & quando Satanas ob peccata te infestat, noli desperare: quot

sanguinis guttulas Christus stillavit, tot testes habes, qui acclamant tibi: Nulla condemnatio est in omnibus iis, qui in Christo Jesu sunt, Rom. 8. v. 1.

Hoc verò meritò deplorandum est, quod peccata nostra Servatori Optimo sudorem sanguineum expresserint, nobis verò ne quidem lacrymulam aquæ exprimere possunt, ut lacrymaremur, sicut David, Maria Magdalena, & Petrus, & doleremus, de peccatis commissis. Hæc nefanda est obduratio. Ah deplorate, deplorate peccata vestra, & gratiam quarite lacrymis, sicut cives Bethulienfis, Judith. 7. v. 18. & misericordiam consequemini. Irritata enim est anima ejus super miseriam Israelis, Jud. 1. v. 16.

3. *Apostolorum incuria.* Tàm altè enim stertunt, ut Dominus eos excitare opus habeat, attamen frustra id fit, & simulac Dominus discedit, in somnum relabuntur, & oculi eorum erant gravati somno, ut nescirent, quid responderent ei. Iccirco objurgat eos Servator, & primò quidem in specie Petrum: Simon dormis? Non potuisti unâ horâ vigilare! Deinde ad reliquos: Dormite jam & requiescite: ecce appropinquavit hora, & Filius hominis tradetur in manus peccatorum. Surgite, eamus: ecce, appropinquavit, qui me tradit.

Tria hic nobis perpendenda occurrunt:

1. *Christi dehortatio.* Nullos enim dormitores vult habere, sed vigilantes, qui semper alacres sint, Luc. 21. v. 36. & contendant ad salutem, Luc. 13. v. 24. Petrus audacter præsumerat, se vitam & sanguinem pro Christo profusurum esse: Sed jam jacet & dormitat, Idèò Dominus eum

in specie alloquitur, inquiens: Non potuisti unâ horâ vigilare mecum, q. d. uti Chrysostomus explicat: Vigilare mecum non potuisti, & mecum mori voluisti. Quilibet caveat, ne somno peccatorum & securitatis corripatur. Nox enim abscessit, dies autem appropinquavit, Rom. 13. v. 12. idèò jam bona operari oportet, donec dies est, antequam nox veniat, quando nemo potest operari, Joh. 9. v. 4.

2. *Anne. savatio.* Spiritus enim promptus est, caro autem infirma. Per spiritum intelligitur homo renatus, qui delectatur lege Dei, secundum interiorem hominem, sed carnem & sanguinem in sinu gerit, videtque aliam legem in membris suis repugnantem legi mentis suæ, Rom. 7. v. 14. Hæc pugna carnis & spiritus est, de quâ Paulus agit, Galat. 5. v. 17. Sed cavendum est, ne carni frena laxemus. Qui enim seminat in carne sua, de carne metet corruptionem, Gal. 6. v. 7. 8.

3. *Periculi instantis significatio.* Dormite jam, & requiescite, ait. Hoc ironice capiendum est, quò Christus innuere vult, non jam tempus dormiendi & stertendi esse. q. d. Dormite modò in utramvis aurem, mox novellas experiemini, Judas non procul abest, qui armata militum manu adveniens somnum vobis excutiet, quia bonis verbis & admonitionibus efficere nequeo, ut horam mecum vigilassetis.

Hoc tandem evenire solet, si verbis locum relinquere nolimus, sed continuo in peccatis & securitate pergamus, quod Deus postea cataphractatios immittit, qui securos ejusmodi homines tandem hastis & gladiis excitant. Ne erretis, non irridetur Deus, Gal. 6. v. 7.

De Secundo.

Progridiemur nunc ad alteram partem,
Judæ accessum perpensuri.

Hic occurrit

1. *Judæ malitia*, quam clarius perspicimus, si intruemur,

1. *Sodalitium*. Non enim solus venit, sed cum eo turba multa, cum gladiis & fustibus, missi à Principibus & Senioribus populi.

Hic imaginem habemus *Ecclesiæ malignantium*, quæ semper in more habuit, externa vi & armis errores propagandi. Exemplum adhuc hodie habemus in Pontificiis, qui velut Saulus minas & cædes spirant, adversus discipulos Domini, Act. 9. vers. 1. quod à Patre suo Diabolo didicerunt, qui homicida & mendax est ab initio, Joh. 8. v. 44.

2. *Artificium*. Qui autem tradidit eum, dedit illis signum, ait Evangelista, Metuebant, ne proditorem prehenderent, ideo Judam conduxerant, ut daret sibi signum, ne in capiendo Christo aberrarent. Insignis sane oscitantia! Christus quotidie cum ipsis conversatus docuerat in Templo & Synagogis eorum, & ipsi ignorabant ipsum. Quod clarum est indicium quod non multum Conciones ejus audierint, aut eas in pretio habuerint, sicut adhuc hodie inter medios Christianos reperiuntur, qui aliquamdiu Templum frequentarunt, & tamen Christum nesciunt, sic ara ignoti Dei in medio Christiano orbe hodie invenitur, Act. 17. vers. 23. Sane flagitium est, hæc à Christianis audiri, in tam clara verbi luce. Hæc namque vita æter-

na est, ut cognoscant te solum verum Deum, Joh. 17. v. 3.

2. *Christi fiducia*. Scivit enim Jesus, quæ eventura sibi essent, ideo obviam hostibus procedens, dixit eis: Quem quæritis? Responderunt ei, Jesum Nazarenum. Respondit Jesus: Dixi vobis, quia ego sum: Si ergo me quæritis, sinite hos abire, &c.

Hinc elucescit

1. *Prompta Christi obedientia*, de qua Augustinus: Non mortuus est ex necessitate, quia omnipotens, neque ex debito, quia sanctus & immaculatus, sed ex libera voluntate, quia misericors, & miserator Dominus. Quis non hinc constiteret, cum Moise exclamans: Diligit populos, Deut. 33. vers. 3.

2. *Immensa Christi potentia*, si inspiciamus

1. *Hostium lapsum*. Dicente enim Christo, ego sum; abierunt retrorsum, & ceciderunt, quasi fulmine prostrati, in terram. Hoc luculentum indicium, quod major fuerit comprehensi virtus, quam comprehendendum, ut Leo ait,

Exhorrescite hinc vos Ecclesiæ hostes & Tyranni! Si protector noster verbulum modo loquitur, pereundum vobis est. Quod si enim in statu exinanitionis, passionem jamjam aggressurus, hostes suos ita pessundare potuit: quid putatis, jam præstiturum eum, ubi ad dextram Dei sederet, instar Majestatici Regis dominans super omnem principatum & potestatem, Eph. 1. v. 21.

Vobis vero vos mei! in solatium id cedit. Quando fremunt gentes & Reges terræ consultant adversus Dominum & adversus Christum ejus, Psal. 2. v. 2.